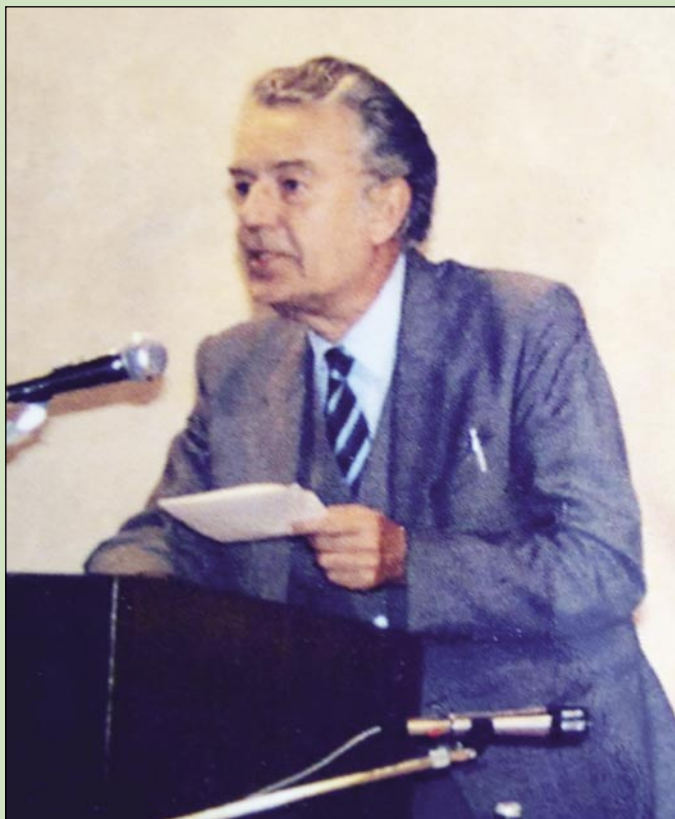

Prof. PhDr. Bohumír Blížkovský, CSc.

(1929–2014)

český pedagog na pomezí 20. a 21. století

Ivančice
2018

Malá výstavka z díla Bohumíra Blížkovského

Výběr z publikovaných odborných prací a ocenění

Systémová pedagogika. Amosium servis, Ostrava 1997.

Časopis *Pedagogická orientace* (B. Blížkovský byl spoluzakladatelem a členem redakční rady)

Medaile Univerzity Komenského v Bratislavě (1989)

Medaile vlády ČSFR (1992) „Za rozvoj učitelského vzdělání a vědy o výchově“

Slovo úvodem

Ivančice mají bohatou historii od dob raného středověku, kdy byly hradištěm a tržištěm na staré obchodní cestě. Ve 14. století byly již městem královským, v 16. významným duchovním a kulturním střediskem, zvláště zásluhou Českých bratří. V 19. století byly Ivančice jedním z prvních středisek národního obrození na Moravě a působištěm vlasteneckých učitelů a kněží. Mají cenné historické památky stavební a architektonické. Do paměti města se zapsala i nejedna významná osobnost. Je to v první řadě proslulý malíř Alfons Mucha (1860–1939), je to i výborný herec Vladimír Menšík (1929–1988). A je to i řada spisovatelů a vědců, jako byli Tomáš Procházka (1831–1858), Beneš Method Kulda (1820–1903), Quido Adler (1855–1941), Václav Novotný (1869–1932) a Jan Procházka (1929–1971), spisovatel a filmový scénárista.

K nim bychom dnes rádi přiřadili dalšího významného rodáka, Bohumíra Blížkovského (1929–2014). Jeho posuzovatelé o něm napsali, že to byl „člověk vysoce vzdělaný, tvořivý, spravedlivý, opravdového demokratického a humanitního smýšlení, ale i člověk odvážný a nekonformní. Jeho životní dílo má význam širší, přesahující obor jeho působnosti. Má rozměr celospolečenský.“

Myšlenky a hesla pro život a práci

Osudem naší země je začínat stále znovu.

F. X. Šalda

*Soudobé dějiny se stávají stále více
soutěží mezi výchovou a katastrofou.*

G. W. Wels

*Tolik svobody, kolik je možno,
tolik řádu, kolik je nutno.*

T. G. Masaryk

„Nejvýznamnější éru moderních politických, hospodářských a kulturních reforem u nás přineslo Masarykovo Československo. Dověřilo naše národní obrození, prosazovalo demokratickou středoevropskou a celoevropskou unii i kolektivní bezpečnost světové demokracie.

Obecně uznávaný evropský filozof 20. století, K. R. Popper, na konci svého života roku 1994 prohlásil: „Masarykovo Československo bylo – podle mne – nade vše pochybnost nejotevřenější ze všech společností, které kdy v Evropě spatřily světlo světa.“

Oduševnělému elánu československé pedagogické obce a téměř veškeré inteligence se tehdy podařila jedinečná osvětová ofenzíva lidské tvořivosti, nesená duchem kritického realismu a demokratického humanismu. Z ozvěn této éry čerpáme dosud.

Kýžených padesáti let se ovšem masarykovské hodnototvorné reformy nedočkaly. Naopak. Smrtonosný vpád nacismu pouhý rok po Masarykově smrti je tvrdě zarazil a nejkrutější dekapitací našeho národa zahájil „konečnou“ genocidu Čechů.

Zásluhou prezidenta Edvarda Beneše byly naštěstí životodárné reformy u nás znovu zahájeny hned po 2. světové válce, v době nástupu naší generace.“

B. Blížkovský

Rod Bohumíra Blížkovského

Ivančice, bývalé královské město na Moravě

R. 2001 sestavil Bohumír Blížkovský (dále BB) nárys otcovského rodokmenu a požádal několik příbuzných jako „rodových kronikářů“ o jeho doplňování a zdokonalování.

Rodokmen pořídil na základě farních matrikových záznamů. Sahá do poloviny 17. století., pokračuje stoletím 18. a obohacuje se podrobnějšími informacemi ve stol. 19. Jsou tu zachyceni předkové dnešní generace i jako starostové a radní města, ředitelé škol a vzdělávacích ústavů.

Dědeček našeho Bohumíra, Vincenc Blížkovský (1850 – 1900) s chotí Marií, roz. Muchovou (1858 – 1924) měli 7 synů. Byli to: Vincenc, Jan, Václav, Ignác, František, Karel, Bohumír (tatínek BB). Práce a zaměstnání odvedla nejednoho z nich z rodného města jinam, jednoho až do Vídně.

Otec BB, Bohumír Blížkovský (4. 11. 1895 – 16. 6. 1967) s chotí Františkou, roz. Dvořáčkovou z ivančických Letkovic (4. 3. 1909 – 24. 6. 1971), měli dva syny. Našeho BB a mladšího Milana (Ing. Milan Blížkovský, DrSc., 11. 6. 1934 – 21. 2. 1994). Jejich dědeček, otec matky Františky, byl vyhlášený tesař. V letech 1904 – 1908 se podílel i na stavbě neogotické věže Petrova v Brně. Jejich strýček, matčin bratr Jaroslav, vedl prosperující zemědělské velkodružstvo v Ivančicích – Letkovicích. Obhospodařovali úspěšně víc než 1000 ha půdy a byli vynikajícími chovateli dobytka.

Bratr BB Milan byl generálním ředitelem světově významné akciové společnosti Geofyzika v Brně. Vedl průzkum nerostného bohatství nejen v Československu, ale i v Afganistánu, Iráku, Nigérii, Řecku. Naleziště bromidů u Soluně nese na jeho počest jeho jméno. Milan procestoval téměř celý svět.

„Svět“ členy rodu lákal, ale Ivančice jim zůstávaly milovaným rodištěm. Otec našeho BB pracoval jako elektromontér na nově zřizovaných prvorepublikových elektrárnách v Severních Čechách, nejdříve v Ervěnicích, pak na Střekově. Ale jak praví rodinná paměť, jeho manželka, čekající příchod prvního dítěte, musela v pravý čas odjet z Ervěnic do Ivančic. Tatínek jinak nedal. Jen v Ivančicích se mělo dítě narodit. A tak prvorozený syn Bohumír tam také spatřil světlo světa, dne 25. 5. 1929.

Útočiště v pohnutém roce 1938, kdy byli Češi vyháněni zfanatizovanými německými spoluobčany z pohraničí, hledala rodina zase v Ivančicích

cích. Otec, přestože pohraničí bylo již obsazováno hitlerovskou armádou, nesměl ještě z provozních důvodů opustit elektrárnu. A tak maminka se zavazadlem, do něhož zabalila, co z rodinného majetku unesla, vzala oba syny (staršímu bylo 9, mladšímu 4 roky) a vezla je v noci při chaotickém přesezení z vlaku na vlak z hrozivého Střekova do rodných Ivančic.

V Mnichově v noci z 29. na 30. září 1938 podepsali představitelé agresivního Německa, fašistické Itálie a smlouvy zradivších západních velmocí, Velké Británie a Francie tzv. Mnichovský diktát. Bylo to ultimativní nařízení Československu, aby odstoupilo své pohraničí hitlerovskému Německu. Obsazování našeho pohraničí začalo o půlnoci z 30. září na 1. října a bylo dokončeno 10. října. Zatímco Češi opouštěli své domovy s pocity zoufalství, Němci jásali. České pohraničí bylo připojeno k Velkoněmecké říši. Reprodukovaná pohlednice ukazuje zabrané pohraničí a radostné vítání A. Hitlera jeho „soukmenovci.“

Když maminka se svými dvěma syny dorazila do Ivančic, ubytovali se nouzově ve starém lokále restaurace, kterou vlastnil jejich strýc, otcův bratr Vincenc. Ta stará restaurace již tam nestojí, byla před lety zbořena. Po Vincencovi ji vlastnil bratr Karel, a ten s peněžní pomocí Bohumírova otce postavil restauraci novou. Ve starém lokále v tom neblahém roce 1938 našli útočiště ještě další příbuzní, rodina Ignáce Blížkovského ze Znojma.

Druhá strana korespondenčního lístku dokumentuje tehdejší říšskoněmecké známky, datum a zejména razítka, vyjadřující velkopanské uspokojení. Im befreiten Sudetenland znamená česky v osvobozeném sudetském území. Podle pravdy - v uchváceném českém pohraničí.

Hostinec Vincence Blížkovského (1860 – 1909) z roku 1884. Hostinec podědil nejstarší syn, po tatínkovi také Vincenc. Zde našly útočiště dvě rodiny Blížkovských vyhnaných z pohraničí. Odtud chodil Bohumír do 4. třídy ivančické obecné školy.

Při restauraci „Blížkovský“ byla zřízena kuželna, místo pro velmi oblíbený sport, který se rozšířil v 2. polovině 19. stol. Byl provozován a vyhledáván po celý rok. Školák Bohumír tam ve volných chvílích chodil, aby stavěl pokácené kuželky a vracel hrací kouli dřevěným žlábkem od kuželek k hráčům.

Počátky domu sahají až do doby pánů z Lipé. Byl tu ovčín a oblíbená noclehárna formanů (stavěli tu před branami města) a poutníků až do Terstu, Benátek a Říma. Dnes je původní stavení zbouráno a nové je ve výstavbě.

Bohumír Blížkovský (1895–1967), otec osobnosti, kterou sledujeme, působil jako elektromontér u Západomoravské elektrárny v Oslavanech od r. 1923, pak byl v Ervěnicích a ve Střekově. Tam končil 31. 3. 1939 a nastoupil ve Vraném nad Vltavou. Na důchod se do rodných Ivančic vrátil r. 1958 a ubytoval se s manželkou Františkou, roz. Dvořáčkovou, v historickém obydlí na Oslavanské ulici č. 30.

Skupina kvetoucích lilií je vzpomínkou na to, co všechno tady bylo - a již není.

Bohumír Blížkovský si zakládal i na spříznění s rodem ivančického rodáka, světoznámého secesního malíře Alfonse Muchy (1860–1939), autora monumentální Slovanské epopoje a mnoha jiných vynikajících děl. Bohumírova babička, manželka Vincence Blížkovského, byla Marie Muchová, sestřenice proslulého malíře. Bohumír cítil nezrušitelné pouto s lidmi i s místy svého dětství, s životem svých rodičů a příbuzných i s historickými památkami, které v Ivančicích potkával a kterých si vážil.

Reprezentační novorenesanční budovu Obecního domu na náměstí dala postavit Občanská záložna r. 1890. Bohumírův strýc Karel sem přešel z předchozího působiště a vedl tu restauraci v době jejího rozkvětu za časů první republiky. Bohumírovi rodiče se tu poprvé sešli a navázali tu svou známost.

Dětství

Náš Bohumír Blížkovský zahájil školní docházku ve škol. roce 1935 – 36 v Ervěnicích, kde pracoval jeho otec v elektrárně jako rozvodný. V pololetí přestoupil do národní školy ve Střekově, kam se rodina za prací otce v nové elektrárně z Ervěnic přestěhovala. Škola byla typicky prvorepubliková, vedená v duchu demokracie a humanity, lásky k svobodě a samostatnosti národa. Každoročně žáci slavili se svými učiteli státní svátky, výročí a památné dny. Prožívali při tom nezapomenutelné pocity radostného uspokojení a vlasteneckého nadšení, zejména při oslavách 28. října.

Pod vlivem násilných činů zfanatizovaných henleinovských spoluobčanů a hrozby záboru čsl. pohraničí německou armádou, ke kterému nakrátko skutečně došlo, uchýlila se Bohumírova matka s dětmi do Ivančic (jak jsme uvedli v jiné souvislosti), a Bohumír v září 1938 nastoupil do 4.

třídy obecné školy v Ivančicích. Škola byla tehdy v památném Domě pánů z Lipé.

Mezitím byl Bohumírův otec přeložen ze Střekova na elektrárnu ve Vraném n. Vlt. Rodina byla opět pohromadě a Bohumír pokračoval ve školní docházce ve Vraném. V jednom roce tu podle tehdy vydané úřední vyhlášky absolvoval 4. a 5. ročník za jeden rok.

V letech 1940–1943 navštěvoval měšťanskou školu na Zbraslavi. Říkalo se jí po německém vzoru škola hlavní. Absolvoval ji jako sedmiiletou. Byla kratší o rok nebo dokonce o dva, než jak trvala docházka na prvorepublikové škole měšťanské. Ta byla osmiletá, případně s jedním rokem navíc.

Protektorátní poměry nedávaly mládeži žádné studijní perspektivy. Vysoké školy byly zrušeny, počet středních škol omezen. Bohumír měl chlapecký sen o architektuře, ale taková volba se tehdy jevila jako zcela nespílitelná. A tak se na radu rodičů rozhodl usilovat o přijetí na Amerlingův mužský učitelský ústav v Praze. Bydleli tehdy ve Vraném nad Vltavou, a tak do školy jezdil parníkem. K všeobecnému pobavení celé třídy se nejednou omluvil za pozdní příchod, protože: „Parník měl zpoždění“.

AMUÚ byl 4letý, tehdejší přijímací zkoušky pod německým dozorem trvaly 6 dnů. BB vzpomínal, že zkoušky byly náročné, zejména v tělocvičně. A tady se cenila zvláště odhodlanost, vůle, snaha, vytrvalost. Třeba při cvičení na hrazdě se bodovala více neochabující snaha vytáhnout se do výše než skutečný výsledek. BB s humorem vzpomínal na to, jak hoši předváděli posuzovatelům při tomto cviku neobyčejně sešklebené obličejové grimasy na důkaz nezdolného úsilí, které si zaslouží uznání. BB byl mezi uchazeči nejmladší. Podařilo se mu zkoušky složit a potom čtyřleté studium úspěšně absolvovat. Spolužáci mu říkali „Bejbi“. Dávali tím najevo, že jsou starší, dospělejší a vyspělejší. Maturitu s vyznamenáním složil r. 1947.

S elementární učitelskou kvalifikací získanou na kvalitním učitelském ústavu se pak dal zapsat ke studiu na Pedagogické fakultě v Praze. Začínal studijním rokem 1947 – 48.

Dějiny učitelstva

Dlouholetý zápas Čechů a Slováků o holou národní existenci proti cizí moci a národnostnímu útlaku politickému, sociálnímu i kulturnímu vedl i k úsilí otevřít přístup k vzdělání širokým vrstvám obyvatelstva. Úsilí podnítilo zájem veřejnosti i politických kruhů o problémy výchovy a vzdělávání, o problémy školské a pedagogické, a tím také o učitele. O vzdělávání učitelů, o jejich společenské postavení a hmotné zabezpečení, o jejich působení a o výsledky jejich práce ve škole i mimo školu.

Posláním učitelů v minulosti bylo předávat novým generacím hodnoty všeobecného vzdělání a kulturního rozvoje, hodnoty morální a estetické a formovat tak jejich vztahy k světu a životu, jejich světonázorové povědomí, jejich city vlastenecké i všelidské. Pedagogické působení učitelů se stalo nemalým vkladem do národní kultury.

V národně obrozeneckém hnutí od konce 18. stol. (tereziánské reformy 1774) až do první poloviny 19. stol. se formovaly také osobnosti našeho novodobého učitelství. Významný vývojový mezník přineslo období revolučního roku 1848. Veřejně politicky byly nastoleny takové otázky, jako bylo nedůstojné postavení učitele ve společnosti, jeho nedostatečné hmotné zabezpečení, nevyhovující úroveň několikaměsíční učitelské přípravy (preparandy). I novinové články Karla Havlíčka Borovského tehdy znamenaly významnou podporu šířícího se hnutí za povznesení školy a učitele.

V této atmosféře uvědomělí učitelé pořádali sjezdy, sestavili svůj reformní program, založili časopis „Posel z Budče“ a zřídili první českou hlavní školu s učitelským ústavem v Praze. Ředitelem se tu stal buditel, učenec a nadšený organizátor, MUDr. Karel Slavoj Amerling. Ústav dostal jméno po něm a pamětní deska na budově č. 856 v Panské ulici na Novém městě pražském dodnes nese nápis: „V této budově sloužil českému školství v letech 1848–1948 Amerlingův mužský učitelství ústav.“ Ústav připravoval kvalitní učitele a předával jim ducha svých zakladatelů: oddanost vzdělání ve službách vlasti a lidu. Byl zrušen spolu s ostatními učitelstvími v naší vlasti, protože od r. 1946 byly pověřeny přípravou učitelů vysoké školy.

Byly doby, že ideje Ústavu musely být skrývány, jejich vyznavačům hrozilo nebezpečí. Takové doby se opakovaly jak ve století 19. tak ve století 20. Nejkrutější pronásledování vlastenců přinesl „protektorát“ za 2.

světové války. Ale duch úcty k vzdělanosti a lásky k národu a jeho dětem zůstaly uchovány. Svědčí o tom i poslední generace absolventů, mezi něž patří např. známý kulturně osvětový pracovník PhDr. Z. Mahler, básník K. Šiktanc nebo pedagog B. Blížkovský.

Život za „protektorátu“ (1939–1945)

Prvou propracovanou složkou nacistických genocidních záměrů vůči slovanským národům za druhé světové války byl oficiální program likvidace českého národa v „německém prostoru“. Realizován byl důsledně, postupně, soustavně, intenzivně a účinně, za bezpříkladné horlivosti početných, dobře informovaných nacistů z řad bývalé německé menšiny v Československu.

Nejprve bylo zlikvidováno demokratické Československo. (Zůstalo prakticky bez spojenců, kapitulovalo po ultimátu čtyř velmocí, po „Mnichovském diktátu“ 29. 9. 1938. Došlo k prvnímu dělení Československa.)

Zbytek českých zemí byl vojensky okupován od 15. března 1939. Zřízením „Protektorátu“ začala totální kolonizace, dekapitace a germanizace českého národa. Během války nechtěli a nemohli nacisté významný český hospodářský potenciál postrádat. Proto konečně „řešení“ české otázky dočasně odložili. O to intenzivněji utvářeli duchovní i hmotné předpoklady pro genocidu poválečnou. Sebemenší odpor byl krutě potlačován a likvidován. Hlavní ostří stupňujících se perzekucí mířilo vůči odboji a vůči československé inteligenci, která hájila národní svébytnost a humanitně demokratický odkaz T. G. Masaryka a E. Beneše. Likvidací všech českých vysokých škol zanikla hlavní centra české národní kultury již v roce 1939. Mnoho předních duchovních vůdců a odbojářů nacisté zavraždili. (Jedním z prvních byl i pedagog Masarykovy university, prof. dr. Jan Uher, někdejší Masarykův knihovník.)

Je smutnou skutečností, že souhrnné objektivní zhodnocení tehdejší reality i dalekosáhlých mnohostranných důsledků ohrožení našeho národa, největšího od 17. stol. (po roce 1620), eskalací nacistických masivních a brutálních politických a protinárodních perzekucí v letech 1938–1945, dosud chybí.

Vysoké školy byly zrušeny zcela. Ale i nižší vzdělání bylo omezeno a podrobeno drastické germanizaci. Do r. 1944 klesl počet českých studen-

tů středních škol o více než polovinu. Česká správa školství de facto neexistovala. Byla plně podřízena německé kuratele. Rozhodující kontrola, inspekce, koncipování obsahových, metodických i jiných změn, celková propaganda, ideologie a bezpečnost byly v rukou našich i říšských Němců, spolehlivých nacistů. Vrchní dohled mělo Gestapo.

Přes stupňující se teror, všudypřítomné slídilství a udavačství naprostá většina českých učitelů a studentů se chovala statečně, odolávala, vzdorovala a vydržela. (Nezapomeňme ani na totální nasazení populačních ročníků 1921 a 1924 na válečné práce do „Říše“ a hromadné povolání středoškoláků na zákopové práce před postupující frontou.)

Likvidace předních odborníků a znemožnění přípravy nástupců způsobilý těžké ztráty mnoha oborům, jejich kontinuitě a příznivému vývoji. Nadto nedemokratický revanšismus militantních představitelů někdejší rozbíječské německé menšiny přetrvává a po mnoha desetiletích se dokonce stupňuje.

*Prof. PhDr. Bohumír Blížkovský, CSc.
In: České národní listy, z pozůstalosti*

Učitelem

BB absolvoval učitelský ústav. A byl to starobylý, první český učitelský ústav z roku 1848, zřízený v Praze a pojmenovaný po svém zakladateli a prvním řediteli. Založil jej a vedl významný buditel, přírodovědec a organizátor, MUDr. Karel Slavoj Amerling (1807–1884). A jak bylo tehdy zvykem, byl to ústav chlapecký, žádná koedukace. Proto byl Amerlingův učitelský ústav „mužský“ (AMÚU).

Maturitu s vyznamenáním složil BB roku 1947. Tehdy ještě kvetla živá radost z konce hrůzostrašné světové války a z osvobození, z konce ponižujícího protektorátu i s genocidním programem okupantů. Již neplatil zničující příkaz německých vůdců, že „v české zemi (a byla to země Máchova,“ země krásná, země milovaná“) „nesmí zůstat ani jediný Čech!“ Radostná atmosféra poválečného AMÚU se zdála potvrzovat návrat nezapomenutelných buditelských, obrozenských a prvorepublikových ideálů. Zdálo se, že „Pravda zvítězila“, svoboda a samostatnost vlasti a národa se vrátila. Zvláště mládež byla plná nadšení a nadšeného očekávání.

Před nastávajícími učiteli se otevřely povznášející nové perspektivy. Bylo konečně uzákoněno vysokoškolské vzdělávání učitelů, požadované vlastenci, počínaje Karlem Havlíčkem Borovským, už od památného roku 1848. Na slavnostním zasedání parlamentu v Obecním domě dne 15. 11. 1946, za přítomnosti prezidenta republiky dr. Edvarda Beneše, byl přijat zákon o zřizování pedagogických fakult jako rovnocenných součástí univerzit. Dostaly za úkol zabezpečit žádoucí vzdělávací a výzkumné aktivity pro budoucí učitele. Podařilo se tak po stoletém úsilí povýšit přípravu učitelů na univerzitní úroveň. (Vzpomeňme pro srovnání na tříměsíční „preparandu“ jako na nejstarší a nejkratší učitelkou přípravku, ještě podle tereziánského Školního řádu z r. 1774. A na politováníhodně ponížené postavení učitelského mládence, jak ho známe z Jiráskovy „Lucerny“.) Ve smyslu kulturního pokroku se po válce podařilo fundovat vzdělavatele nastupujících generací národa nejlepším a nejnáročnějším poznáním. Dlouholetý historický akt byl dovršen. Prostor pro učitelské vzdělávání poskytl nyní možnost nejen k šíření a osvojování praktických dovedností pro vzdělavatele, jak bylo zavedeno na učitelských ústavech, ale i k vytváření vědeckých koncepcí na podporu všestranného rozvoje dětí a mládeže. Pedagogické fakulty byly zřízeny při univerzitách v Praze, v Brně, v Olomouci a v Bratislavě. Středoškolské vzdělávání učitelů tak skončilo. Roku 1948 byly učitelské ústavy na území celé republiky zrušeny.

BB se po maturitě (1947) přihlásil na nově zřízené Pedagogické fakultě Karlovy university v Praze k čtyřletému studiu předmětové kombinace „Zeměpis – Dějepis – Občanská nauka.“ Státní závěrečné zkoušky úspěšně složil r. 1951.

Nedostatek učitelů v našem poválečném nově osídlovaném pohraničí přiměl ústřední školskou správu hledat opatření, jak doplňovat počty chybějících učitelských sil z řad posluchačů učitelských fakult, i když ještě dosud státní závěrečné zkoušky nesložili. A tak také BB se stal učitelem r. 1950, vlastně předčasně, ještě před získáním státem ověřené kvalifikace. Byl přidělen do působnosti ONV Semily a odtud dostal umístěnku na střední školu v Železném Brodě a v Zásadě. Tady na severu Čech, v Českém ráji a v kraji pod Ještědem, sbíral své první učitelské zkušenosti. Činorodě poznával učitelkou profesi, učil se učitelské důstojnosti a odpovědnosti. Z té doby se dochoval balík jeho ručně psaných, pečlivě vypracovaných příprav, několik stránek textu na každou vyučovací ho-

dinu. Po létech BB vzpomínal, jak žáci z vlastního popudu dramatizovali učební látku, jak např. představovali pařížský revoluční konvent a jak hráli horlivě hlavní postavy Velké francouzské revoluce.

Trvalé místo v jeho knihovně a trvalou jeho lásku a úctu si získal písmácký odkaz učitele Václava Metelky z let 1836–1844, z doby „před-březnové“. Jsou to záznamy o životě obyvatel v obci Paseky nad Jizerou a zvláště vzpomínky na tamější školu. Záznamy se staly inspirací pro dílo K. V. Raise, protože vyjádřily ducha kraje, kraje „zapadlých vlastenců“. Rais o tom napsal doslova: „Mezi rodinnými, mravokárnými, hospodářskými i kantorskými poznámkami denními našel jsem tam též hojné vlastenecké výjevy a stesky, črty z tehdejšího života vůbec a kantorského zvláště, jež se mi vroucností i pravdivostí svou a bohatými detaily dobovými výborně hodily. Připomínám to pro památku onoho zvěčnělého horského vlastence.“ (K.V. R., 1894)

I po létech navázal BB, tentokrát z Brna, spojení s pracovníky vlastivědného sborníku „Od Ještědu k Troskám“. Sídlo má redakce v Turnově. Sborník vycházel za první republiky od roku 1924. Pro přítomnou dobu byl obnoven r. 1994 jako čtvrtletník a usiluje uchovávat vlastivědnou paměť Českého ráje a Podještědí. BB věděl, že takové regionální paměti se mají podporovat, protože to jsou nezbytné stavební kameny pro paměť celonárodní, pro pocit národní identity a vlastenectví. A totéž platí pro cenné tradice Ivančic a pro jeho pouto s nimi.

Připomínka demokracie ve střední Evropě

Za druhé světové války, obsazení německou armádou, žili jsme v tzv. protektorátě Velkoněmecké říše, v atmosféře strachu, fyzického i mentálního násilí. Každá vzpomínka na předchozí samostatné Československo byla trestána jako velezrada, trestem nejvyšším. Stalo se jednoho večera v té době, že dospívající chlapec čirou náhodou objevil pod vyšlapanými dřevěnými schody na půdu utajenou nevelkou skryš a v ní několik zakázaných prvorepublikových tiskovin. Mezi nimi ho nejvíce upoutal nevelký spis T. G. Masaryka, Nová Evropa: „Stanovisko slovanské“. Hoch se pustil do listování v objevených stránkách a byl unesen neuvěřitelnou silou odporu proti válečné politice, proti násilí, proti podmaňování slabších. Zároveň pocítil odhodlání usilovat ze všech sil za svobodu vlasti

a národa, za svébytnost a vzájemnost potlačených národů a států a za jejich společný boj proti cizí nadvládě. To, co tehdy četl, bylo poselství hlavního představitele prvního zahraničního odboje Čechů a Slováků proti válčícím podmanitelským státům, Německu a Rakousku-Uhersku a proti jejich ideologii. Nyní však všude kolem zuřila již druhá válka světová. Doba byla jiná, ale poselství lidskosti zůstalo trvale. Chlapec četl dychtivě, s úctou a láskou. Tak jako kdysi čítávali zakázané spisy u nás tajně evangelíci. A vydržel by číst s kapesní svítilnou až do svítání.

Spis Nová Evropa upoutal chlapce už svým vznikem. Masaryk jej začal psát r. 1918 v Petrohradě, v revolučně neklidném Rusku. Psal jej jako výklad současné válečné situace a principů našeho odbojného programu, psal jej pro české a slovenské legionáře. Odvolán svými politickými úkoly jinam, pokračoval pak v psaní cestou po Sibiři a po Tichém oceánu. Vysvětloval čtenářům podstatu militarismu, boje mocných o světovládu, a silný důraz kladl na demokratické zásady a na právo bránit svou svobodu a sebeurčení i u těch nejmenších národů. T. G. Masaryk se v době svého působení v emigraci za první války světové poznal s desítkami zástupců utiskovaných národů, které měly stejné potřeby a zájmy, tak jako i my. Zjistil, že tyto národy tvoří celé pásmo střední Evropy od severu k jihu mezi výbojným německým Pruskem a utlačovatelským carským Ruskem. Byli to Laponci, Norové, Švédové, Finové, Estonci, Lotyšci, Litevci, Poláci, Lužičané, Češi a Slováci, Maďaři, Srbové a Chorvati, Slovinci, Rumuni, Bulhaři, Albánci, Řekové, Turci. Masaryk nastínil společný program, získal souhlas a 15. 9. 1918 s nimi vytvořil ve Filadelfii Demokratickou unii střední Evropy. Tato unie měla jako společný blok nezávislých svobodných států vyvažovat sílu mocenského bloku jak západní tak východní Evropy. Středoevropská federace měla své členy chránit před jakýmkoli útlakem a nátlakem ze strany velmocí, přitom každý její člen měl mít možnost svobodně rozhodovat o svých vnitřních záležitostech. Tyto státy se neměly napříště stávat díky společným zájmům a ideovému souřadnosti koloniemi či polokoloniemi, ani lokajskými přílepkami ani nárazníkovými útvary velmocí. Jejich unie jim měla zabezpečit rovnocenné postavení mezi bloky velmocí.

Podmínkou takového uspořádání ovšem bylo a je dodržování autentických demokratických principů, zásady rovnocennosti lidí i národů, požadavku zřetele na veřejné blaho národů, nikoli na prospěch vládců, široký rozhled osvětový, vzdělanostní, kulturní. Masaryk svým pojetím

symbolizoval projekt moderního demokratického státu ve světle osvícenských ideálů. Dnešní neoliberalní neosvícenost, kterou nikdo nepředpokládal, se ovšem s takovou koncepcí neshoduje.

Místo opravdové demokracie humanitní a sociální se dnešek často spokojí s pouhými parlamentními formalitami a procedurami, vlád se zmocňují vlivné elity, obnovuje se oligarchie a antidemokratický absolutismus. Masaryk ve své době předpokládal, že přes všechny potíže se podaří realizovat evropskou federalizaci, která nepřipustí absolutistické ovládní, protože za všeobecně platné demokracie je potlačování národa jiným národem nemožné a demokratická svoboda dává samostatnost i národům malým. Na rozdíl od dnešní Evropské unie šlo tehdy Masarykovi o demokratickou unii středoevropskou. Tato idea znovu ožila, když skončila „studená válka“.

Po převratu 1989 se u nás věřilo v návrat opravdové demokracie. Současný stav však není utěšený. Leckteré skupiny vládnoucích uplatňují neoliberalní deregulace zcela bezohledně, zneužívají koncentrace monopolní globální megamoci k omezování nezbytné kontroly a solidarity, podmaňují si slabší a slovo demokracie se jim stává pouhým heslem, egidou, která zakrývá nedostatek skutečné demokracie v mnoha ohledech. Někdejší čtenář Nové Evropy mezitím vstoupil na pole politických úvah a diskusí, organizoval mezinárodní odborné konference na téma demokratické svébytnosti a vzájemnosti národů, zvláště Čechů a Slováků, a vydal řadu angažovaných sborníků. Za protektorátu dospívající chlapec přijal tehdy za svou myšlenku demokratické unie střední Evropy a zůstal jí věrný po celý život. Byla i jeho myšlenkou poslední, kterou nám připomněl, když z tohoto světa odcházel. Prof. PhDr. Bohumír Blížkovský, CSc., zesnul 12. srpna 2014. Jím redigované sborníky, *Živé hodnoty Masarykova Československa* a *Věrní zůstaneme*, jsou tu s námi.

Pedagogem

Již rodiště BB přinášelo podněty z nezapomenutelných vzdělávacích tradic. Roku 1558 přišel do Ivančic biskup Jednoty bratrské Jan Blahoslav a rozvinul tu pozoruhodný, propracovaný systém bratrského školství. Sám reprezentoval a šířil vysokou humanistickou kulturu. Založil mimo jiné tiskárnu, v níž spatřila světlo světa část pověstné Bible Kralické. Ve

svých spisech hledal pravdu, vracel se k pramenům poznání, usiloval o systematické třídění látky a o jasný a srozumitelný výklad. Byl nepochybným předchůdcem Jana Amose Komenského a jeho všeobecně uznávaného přínosu k evropské vzdělanosti.

Dětská léta v národní škole v severních Čechách za první republiky byla ozářena upřímně slavenými státními státky, humanitní a vlasteneckou výchovou, úctou a láskou k prezidentovi, vlajce a hymně. Ataky ze strany zfanatizovaných příslušníků německé menšiny koncem 30. let přispěly k posílení citu české národní identity a k odhodlání bránit ji. I děti tam prožívaly tehdejší národnostní konflikt. Mezi školáky, kteří se potkávali cestou, jedni z české a druzí z německé školy, došlo nejednou k srážkám a potyčkám, k zápasům - tu pěstmi, tu klacky, ba i kame-ním.

Život v „Protektorátě Čechy a Morava“ ukázal ohrožení národa v děsivé skutečnosti. Učitelé Amerlingova mužského učitelského ústavu se i v té době snažili vytvářet příznivé podmínky pro vzdělání kandidátů učitelství. Kladli důraz na upevnění jejich mnohostranné odpovědnosti při předávání základů vzdělanosti a kultury novým generacím v situaci ohroženého národa. Po roce 1945 usilovali o nápravu škod způsobených předchozími kolaborantsky okleštěnými protinárodními protektorátními osnovami.

BB se jako maturant (1947) přihlásil k čtyřletému studiu předmětové kombinace „Zeměpis – Dějepis – Občanská nauka“ na nově zřízené Pedagogické fakultě Karlovy university v Praze (1946). Poslouchal přednášky řady uznávaných autorit, jako byli např. profesoři Chlup, Nejedlý, Popelová-Otáhalová, Svoboda, Galla aj. Byli mu příkladem vědecké erudice a vědeckého zaujetí.

Učitelkou kvalifikaci získal r. 1951, ale to už rok působil jako učitel v Českém ráji (akce „Pomoc pohraničí“ při nedostatku učitelů). Další místo přijal na pedagogickém gymnáziu s cvičnou školou v Liberci. Tady se rozšířil jeho zájem o zkoumání podstaty formativních jevů srovnáváním výchovy školní, předškolní a mimoškolní. Teoretický zájem o soustavné poznání výchovy a vzdělávání vedl jej k podání přihlášky k druhému vysokoškolskému studiu. Tentokrát k pětiletému dálkovému studiu (při zaměstnání) na Vysoké škole pedagogické v Praze. Studijní kombinaci „Pedagogika – Psychologie – Logika“ absolvoval v letech 1952–1957 a zakončil úspěšně složenými závěrečnými státními zkouškami (1957).

Od roku 1960 působil BB jako odborný asistent pedagogiky na Pedagogickém institutu v Liberci, odtud přešel r. 1966 na Universitu Jana Evangelisty Purkyně v Brně. Zde získal hodnost CSc. (1963) a habilitoval se jako docent (1968). Normalizace jej postihla ztrátou místa v Brně a zavála do Bratislavy. R. 1974 působil ve Výzkumném ústavu životní úrovně, v letech 1975–1988 v Ústředním ústavu pro vzdělávání učitelů, v letech 1988–1990 na Pedagogické fakultě University Komenského. R. 1990, rehabilitován a jmenován profesorem, se vrátil na Pedagogickou fakultu Masarykovy university v Brně, kde působil do roku 1994. (Spočítal si, že má za sebou 44 služebních let, se zápočtem studií celkem 48let.)

BB se stal z učitele pedagogem, pracovníkem, který zasvětil svůj život a dílo pedagogice, vědě o výchově. Antropologické vědě, pro kterou je člověk ens educandum et educabile, bytost, která má být vychována a která je vychovatelná. Sledoval historii výchovy, její význam v životě jedince i společnosti, způsoby, jak se stanoví cíle, obsah, metody a prostředky výchovného působení. Jak je toto působení složité podmíněno, a jak následkem toho je nutná spolupráce s jinými vědami o člověku, s antropologickou biologii, psychologii, sociologií, kulturologií. A jak je žádoucí pro společnost vytvářet systém, školskou a výchovnou soustavu, aby nikdo nezůstal mimo kultivační vlivy a aby se každému dostalo to jeho, tolik kulturních statků, co jich k svému rozvoji potřebuje. BB působil v nelehké době, která z větší části nepřála objektivnímu poznání. Věcné výklady byly překrývány mocensky založenou ideologií a ani uznávání odborníci se nemohli vyhnout povinnosti zdobit své texty povinnými citáty z projevů představitelů oficiálního kultu. Bohatá bibliografie BB (505 položek) svědčí o jeho usilování o permanentní reformu školy a školství, o jeho všeobecnou a systémovou racionalizaci, demokratizaci a humanizaci.

Bohumír Blížkovský patřil mezi zakládající, aktivní a tvořivé členy Československé, pak České pedagogické společnosti. V době od 8. 4. 1995 do 21. 6. 1998 byl předsedou hlavního výboru ČPdS.

Jeho spolupracovníci si cenili, že byl vysoce vzdělaný, tvořivý, spravedlivý, pravého demokratického a humanitního smýšlení, ale i člověk odvážný a nekonformní. Svědčí o tom zvláště angažované stati 60. let a zejména veřejná kritika deformací *Pedagogika a pedagogové* (1968), dokládají to i stati po převratu 1989 dovršující jeho úsilí pod heslem „Pedagogika na cestě k dílně lidskosti“. Nesouhlasil s chaotickými reformami

vzdělávací soustavy bez řádných teoretických předpokladů, necitlivé opouštění osvědčených principů i institucí, s bludnými cestami, selháním a krátkodechým tápáním i některých představitelů decizní sféry po roce 1989. Publikace BB obsahují trvalé poznání, které čeká na své uplatnění.

Akademické manželství

Sešli jsme se jako hotoví lidé. On již byl docent, já jsem sepisovala svou habilitační práci. Naším oborem byla pedagogika. Oba jsme byli absolventy dálkového studia pedagogiky-psychologie na Vysoké škole pedagogické v Praze, oba jsme toužili vykonat něco pro vědu, o které se psalo jako o zaostávající. A oba jsme tím chtěli přispět k obecnému blahu, pracovat nezištně pro vlast a národ, protože jsme oba patřili ke generaci, která nastupovala po válce a po slavném osvobození r. 1945 s vidinou spravedlivější společnosti.

Byli jsme autory studií, článků, učebních textů. Bohumír byl zpočátku známý *Příručkou třídního učitele*, kterou úspěšně koncipoval a redigoval a která opakovaně vycházela. Později jej nejvíce proslavila monografie *Systémová pedagogika*. Já jsem se zabývala zvláště estetickou výchovou, výchovou k hodnotám a filozofickými základy pedagogiky. Mé stěžejní dílo má název *Člověk – hodnoty – výchova*. Byli jsme okouzleni tím, jak se naše názory doplňují a jak souzní. I já jsem cítila potřebu systémového přístupu a on vzal za své heslo „alespoň skývu krásy denně.“

Nastoupili jsme společnou cestu za poznáním tak, jak o tom psal Plátón:

„Kdykoli jdou dvě duše na společné cestě za poznáním, je tehdy jejich společenství nejblaženější a nejúčinnější, když je spojuje ke krásnému přijímání a dávání veliký daimon Sokratův.“

Inspirovali jsme se navzájem, motivovali se, dodávali si navzájem sílu, podporu a pomoc.

Patřili jsme mezi zakládající členy Čsl. pedagogické společnosti, vídali jsme se na akcích této organizace. Když jsem Bohumírovi oznámila radostnou novinu, že na můj návrh bude olomoucká pobočka ČsPdS vydávat časopis a že byl přijat můj návrh, aby se časopis jmenoval Peda-

gogická orientace, a že budu jeho výkonnou redaktorkou, nabídl mi jako představitel brněnské pobočky, že bude mou „pravou rukou“. A byl jako vždycky veselý, usměvavý a odhodlaný.

Když se strhla normalizační vichřice a nově prověřeni funkcionáři mi ničili existenci kvůli dříve slavně obhájené habilitační práci „Antropologické a axiologické základy pedagogiky“, podepřel mě slovy: „Tak jsem si přečetl, vlastně znovu přečetl a zaškrtnal Tvou habilitaci. Je to DÍLO, v pravém a čistém slova smyslu, tvůrčí čin. Ať si trhnou nohou! Jdi klidně spát. To se obhájí kdykoli“ (1970).

Proskribovaný článek „Pedagogika a pedagogové“ (text z května 1968 publikovaný v „Učitelských novinách“ v září téhož roku) jsem napsala jako ideovou paralelu k polemické glose pražských kolegů. Bohumír ji přečetl a podstatně rozšířil o soubornou kritiku současných poměrů v našem oboru vůbec. Výstižný, konstruktivně kritický článek podepsala pak řada kolegů. V době nastupující normalizace se ten článek ovšem stal záminkou k persekuci některých podepsaných, kteří se normalizátorům nelíbili.

Po reaktivaci r. 1989 jsem se zúčastnila Bohumírova výzkumu „Středoevropského učitele“ i cest do Eisenstadtu (Burgenland), kde bylo na čas středisko výzkumu (Europahaus). Litovala jsem, že rakouské ministerstvo nedovolilo zveřejnit údaje o školství ve své působnosti. Do sborníku, který Bohumír z výzkumu uspořádal, jsem napsala úvodní kapitolku Výchova ve světě a svět výchovy (Brno: Konvoj, 2000, 252 s.).

Uznale, byť zpovzdálí, jsem sledovala Bohumírovu činnost v Moravské akademii pro vědu, vzdělání a umění i úsilí přispět k realizaci hlavního poslání této instituce. Jeho činnost pak vyústila v konání celostátní odborné konference, z níž Bohumír pořídil sborník *Zdokonalování veřejné správy a samosprávy České republiky* (Brno: Konvoj, 2007, 214 s.). Dodala jsem příspěvek o „Občanských hodnotách“.

Spolupracovali jsme spolu. Byli jsme spojenci. A to trvalo i v dobách, kdy jsme zápasili o holou existenci a kdy se naše cesty na čas oddělily. To bylo v době normalizace, s kterou jsme se potýkali každý sám, na jiném konci Bratislavy. Vtipkovali jsme o tom, že se při troše štěstí potkáme spolu na nádraží cestou do Brna, kde jsme nechali rodinu. „Akademické manželství“, jak jsme tehdy napůl žertem, napůl doopravdy svůj svazek nazývali, vytrvalo přes všechny nesnáze, neshody a nepohody. Platónova vize všechny překážky a nástrahy osudu posléze převážila.

Bohumíra jsem si cenila z mnoha důvodů. Pro nevyčerpatelné úsilí kultivovat a rozvíjet pedagogické myšlení, organizovat semináře a konference, předsedat v odborných komisích. Byl vždycky iniciátorem odborných a výzkumných aktivit, formuloval otevřené a celistvé pojetí výchovy a vzdělávání, koncipoval systémovou pedagogiku pro studium a tvůrčí praxi. Rozvíjel nauku o učitelské profesi, pedeutologii. Učitelství mu nebylo pouhým povoláním, ale posláním. Rozčilovalo ho např., že se někteří studenti přihlásili ke studiu na Pedagogické fakultě jen z nouze, a že některé absolventy ani nenapadlo nastoupit na učitelské místo. Měli prostě vysokoškolské vzdělání a to je podle jejich mínění opravňovalo hledat kvalifikované zaměstnání mimo oblast školství. Tato skutečnost se stala i příčinou jeho konfliktu s Akademickým senátem, který zastával svobodu absolventů hledat si neučitelské zaměstnání bez ohledu na dlouhodobé učitelské ideály a pedagogickou odpovědnost a ke všemu ještě lépe placené.

V neuspokojivém vývoji po listopadu 1989 uplatnil Bohumír své schopnosti iniciační, organizační, koncepční a systémové i na poli občanskopolitických iniciativ. S velkým zaujetím se především snažil soustředit síly těch lidí, kteří bez nároku na odměnu a vyznamenání chtěli nadále pracovat na díle česko-slovenské vzájemnosti v duchu odkazu předchozích generací českých a slovenských vlastenců. R. 1993 byl hlavním pořadatelem nezapomenutelné vstupní konference Česko-slovenského výboru a zasadil se všemožně i o jejich pět dalších nevšedních pokračování.

Poprvé jsme se sešli v Brně a na místě památné „Martinské deklarace“ z 30. října 1918 v Martině, pak víckrát v Luhačovicích, v místě dlouhodobých tradic česko-slovenské vzájemnosti a výmluvného půvabu Jurkovičových staveb, ale i v Praze, v budově Parlamentu. Trvalým odkazem těchto konferencí je osm hodnotných sborníků sestavených z příspěvků odborných pracovníků domácích i zahraničních.

Ten poslední sborník (v roce 2014), sborník k 100. výročí československého odboje korunovaného vznikem Československa, jsem již dokončovala sama. Dala jsem mu název „Věrní zůstaneme“ (OOV, Brno 2014, 266 s.).

Na závěr

Bohumír Blížkovský byl uvědomělý ivančický rodák, po rodičích. Ti se dostali ve dvacátých letech 20. století za prací v nově budovaných elektrárnách do severních Čech. Ale příchod prvního synáčka jela maminka očekávat do rodných Ivančic. Tatínek si to tak přál. Synek se pak v dětství i v dospělosti rád do Ivančic vracel. Rodiče tam odešli na výměnek. Pouto k domovu zůstalo v rodině velmi silné.

Domov a svět. Bohumír byl zaměstnán na více místech, na mnoha místech veřejně působil i se svými přednáškami, besedami a semináři. Vlastí mu bylo celé Československo. Ale velký zájem měl o budování vztahů mezi zeměmi střední Evropy. I ten výzkum střeoevropského učitele koncipoval v duchu hesla „Komparací ke kooperaci“. A miloval celý svět. Byl mimo jiné učitelem zeměpisu. Celý život sbíral mapy, obrázky, cestopisné zprávy o zemích celého světa. Jeho bohatá geografická sbírka představovala rozsáhlý archiv, umístěný na mnoha knihovních regálech na úkor bytového prostoru. Byla v tom i nekonečná chlapecká touha poznávat a vidět neznámé kraje. Byla to „Expedice svět“.

Bohumír hodně cestoval. Poznal snad všechny země Evropy a dostal se i do Afriky a na Dálný východ. Nikdy však nepřestal cítit svou ivančickou rodovou identitu. Věděl, že základ své osobnosti, svého života a díla získal v rodině, v rodném kraji, ve své vlasti. Hodnoty těchto zdrojů s láskou přijal, chránil a celý život rozvíjel.

Básník K. V. Rais to vyslovil i za něj:

*„Cestička k domovu známě se vine, hezčí je, milejší, než všechny jiné.
A kdybych ve světě bůhvíkam zašel, tu cestu k domovu vždycky bych našel“.*

Stará rozhledna Alfonse Muchy, přestavěná roku 1930, stojí na lesnatém svahu kopce Rény a poskytuje návštěvníkům utěšený pohled na Ivančice a okolí.

Bohumír Blížkovský koncipoval a organizoval mezinárodní odborné konference, po kterých zůstalo 8 sborníků. Autoři v nich řeší problémy našeho národa v nové situaci, v Evropě a ve světě. Jde jim o to, jak zachovat naši identitu, věrnost historii bojů za svobodu a samostatnost, jak i dnes zůstat kritický a realistický, jak usilovat o humanitní demokracii.

Vydal Městský úřad Ivančice pro vnitřní potřebu města v roce 2018

Autorka textu prof. PhDr. Stanislava Kučerová, CSc.

Na vydání se organizačně podílel Mgr. Josef Flíček

Fotografie z rodinného archivu

Náklad 50 kusů

Tisk Gloria Rosice

„Opravdové demokracii nestačí instituce, potřebuje lidí. Lidi věřící v poslání svého státu a národa ...naše demokracie je mravním úkolem všech občanů... Naše demokracie musí být stálou reformou, stálou revolucí, ale revolucí hlav a srdcí.“

T. G. Masaryk, Poselství ze dne 28. 10. 1928

Ioančița